

Karel Veverka

Hudební život a významné hudební události u pražských křížovníků s červenou hvězdou v 18. století ve světle listinných pramenů

Dizertační práce, FF UK, Ústav hudební vědy, Praha 2017, 156 s.

Posudek vedoucího práce

Dizertační projekt Karla Veverky směřuje k pramenné dokumentaci hudebního centra barokní Prahy, které je již řadu desetiletí považováno za prvořadé, ale doposud málo zmapované. Hudební aktivity řádu Křížovníků s červenou hvězdou, především pravidelné oratorní produkce, byly v pozdější tradici vzpomínány mezi předními atributy „zlatého věku“, české hudby. Vzhledem k tomu, že tento řád měl své centrum v Praze a věnoval se charitativní činnosti, měl ve své době obvyklé reprezentační povinnosti, a jejich samozřejmou součástí byla hudba, v první řadě stálá činnost kůru s každodenními i mimořádnými, samostatnými i doprovodnými produkcemi.

Tématem disertačního projektu byla původně sonda do repertoáru, opřená o hudební prameny z křížovnické sbírky, konkrétně mešní tvorba vídeňského dvorního skladatele Antonia Caldary. Tato práce však vyžadovala komparaci několika desítek pramenů a jejich získání se ukázalo jako nereálné. Proto bylo téma po zralé úvaze změněno a orientováno na jednoznačnou badatelskou prioritu, kterou představoval archivní fond uložený v Národním archivu. Znamenalo to orientovat se na materiál nehudebního charakteru a hledat v něm prameny s hudebněhistorickou výpovědí.

Většina informací o hudebních aktivitách pražských křížovníků se doposud traduje prostřednictvím literatury vzniklé před 2. světovou válkou, která ještě pracovala s archiváliemi v jejich původním uložení. Tyto údaje, které ne vždy obsahovaly dostatečné a ověřitelné citace, nezbývalo než s kritickými komentáři přejímat. Jakýkoliv vážnější badatelský úmysl narážel na nutnost systematicky projít obrovský a nevyrovnaně zpracovaný listinný archiv, a ověřit, do jaké míry byl jeho faktografický potenciál využit. Dnešní fond „Řád křížovníků“, deponovaný v Národním archivu, obsahuje 2300 kartonů a 3300 knih, z toho značné procento tvoří neuspořádaný materiál, který je do značné míry památkou na převozy ve 40. a 50. letech (kartony nadepsané jako „miscellanea“ nebo „varia“). Ujmout se takového úkolu bylo reálné jen v rámci několikaletého dizertačního projektu, který počítal s mimořádným pracovním nasazením, a samozřejmě také s předem neznámým výsledkem. Předem bylo zřejmé, že archivní fond nepředstavuje homogenní celek, který by umožňoval podat o hudební historii pražského křížovnického kůru v 18. století komplexní výklad s nároky na úplnost. Přestože fond byl utříděn a opatřen základními archivními pomůckami, bylo třeba projít různé typy pramenů s předpokládanou výpovědí k hudbě: především narativní prameny (diaria), úřední agendu včetně účtů a korespondence, to vše vedené buď v raněnovověké latině, nebo v němčině psané kurentem.

Karel Veverka nad tímto úkolem osvědčil mimořádnou pracovitost, stále vzrůstající paleografickou zručnost, a především smysl pro interpretaci detailů a systematizaci rozsáhlého a různorodého materiálu. Vzhledem k tomu, že představa o celku se vyvíjela v průběhu práce, je samozřejmé, že bylo rozpracováno mnohem více dílčích témat, než kolik jich bylo přijato do definitivní podoby dizertace. Teprve na konci plošného prozkoumání fondu bylo možné konstatovat, že některá očekávání se nenaplnila – několik klíčových narativních pramenů, které měli v ruce starší autoři, se ve zpracovávaném fondu nenachází, a jsou tedy buď ztracené, nebo je bude třeba hledat jinde. Týká se to především dokumentace ke křížovnické studentské menze, ve které starší autoři (Bělohlávek, Kamper) viděli ojedinělý příklad spojení charitativní činnosti se zajištěním hudebního provozu. Dochované archivní prameny se rovněž projeví jako skoupé na personálie. Odpovědi na otázky kolem návaznosti chorregentů, nebo i početního stavu hudebního ansámblu, bylo třeba hledat v kombinaci účtů, agendy a narativních pramenů. Výsledkem je alespoň základní představa o početním stavu kůru a jeho instrumentáři, která nijak nevybočuje z dobového pražského standardu. K nejdůležitějším zjištěním patří, že běžný každodenní provoz byl zajišťován poměrně malým stálým ansámblem, jen na větší akce byli přibíráni placení externisté. Vedle toho se několikrát ročně konaly mimořádné hudební akce za součinnosti soukromých mecenášů a hudebníků z celé Prahy (*comparentibus omnis generis Virtuosis Musicis ex Triurbe Pragensis*), které později založily tradici

výjimečnosti křížovnického kůru. Plošný průzkum archivního fondu přinesl nejen potvrzené ztráty, ale také poměrně významná dílčí zjištění. Jsou to v první řadě biografické údaje, které (v kombinaci s jiným prameny), pomohly významně doplnit životopisy křížovnických varhaníků Františka Josefa Dollhopfa a Josefa Segerera, kteří se těšili pověsti autorit pražského hudebního života. Další důležitá upřesnění se týkají hudebního mecenátu hraběte Jana Huberta Hartiga, který měl důležité místo v hudební Praze 18. století, a nyní se podařilo vyjasnit některé nejasnosti v dosavadní literatuře. Dalším doposud neznámým pramenem je soubor gratulačních listin se jmény vokalistů, které dovolily identifikovat jejich počty i konkrétní jména. Některá z nich se objevují také na hudebninách jako podpisy opisovačů, což by mohlo v budoucnu napomoci při určování provenience hudebnin. K nalezeným jednotlivinám patří také doposud neznámá tištěná libreta několika kantát rozptýlená mezi archiváliemi.

Dalším specifickým celkem jsou písemnosti patronátních far a velkostatků mimo pražské centrum, které se nacházejí v různých stupních uspořádanosti. Tyto prameny jsou rozptýleny napříč celým fondem a v budoucnu by mohly přinést další výpovědi k regionální historii. Tento fond jako jediný nebyl prohlédnut v úplnosti; možnosti jeho výzkumu prověřuje jedna sonda do konkrétního místa. V případě patronátní fary v Unhošti se podařilo, po doplnění o prameny z jiných fondů, představit kulturní vyzářování pražského centra směrem na venkov, a zachytit celkem standardní obraz městečka s funkcemi kantora a patronátního kůru, přistaveného na náklady řádu a vybaveného kompletním instrumentářem.

Většina zjištěných svědectví spíše formuluje nové otázky, než by nabízela odpovědi. Například účetní doklady naznačují, že kromě údržby nástrojů vedených v kostelním inventáři byly někdy hudebníkům propláceny opravy vlastních nástrojů. Sympatickým detailem je také každoroční odpis sudu piva zpěvákům (*Cantoribus*) při oslavách hlavních řádových svátků. Toto vše ovšem představuje spíše důležité kamínky do mozaiky hudebního života v Praze, Čechách a obecně střední Evropě, než detailně vykreslený obraz pojednávaného centra.

Čtenář této práce možná bude postrádat hodnotící shrnutí, které by zapojilo nová zjištění do celku hudební Prahy a vyjádřilo se k jejich významu. Autor se důsledně drží zvoleného tématu a dává přednost představení pojednávaného fondu, charakteristice faktografických zjištění a formulování nově otevřených otázek. Jen v případě jednotlivin, které přinesly nová nepublikovaná zjištění, autor rozšířil záběr na jiné prameny (biografické prameny, výdaje za hudbu, Unhošť). Tento přístup je na místě, neboť se ukázalo, že archivní fond sice obsahuje mnoho zajímavých informací nehudebního charakteru, ovšem jeho hudebněhistorická výpověď není tak vydatná, aby umožnila kvalitativně nové zasazení křížovnického centra do hudebního života Prahy. Kromě toho se již v průběhu práce objevily nové zásadní příspěvky do diskuse (objevení dlouho pohřešovaného historického inventáře hudebnin na Hradišti u Znojma, dizertační práce Marka Pučalíka, knižně vydaná jako *Křížovníci v době vrcholného baroka*, Praha 2017), které výrazně rozšiřují dosavadní horizont, a budoucí syntéza bez nich neobejde.

Celkově se dá konstatovat, že práce Karla Veverky přináší shrnutí mimořádného pracovního výkonu a zpracovává do velké podrobnosti materiál, do jehož plošného prozkoumání se dlouhá desetiletí nikdo neodvážil. Systematicky prohlédnutý materiál nenaplnil původní očekávání, jímž byla dodatečná inventura a nově komentované doplnění potřebných odkazů ke článkům O. Kampera a V. Bělohávkova ze 30. let 20. století. Místo toho se ale podařilo získat řadu dílčích nových zjištění, které skládají fragment obrazu o hudbě v prvořadém pražském centru, i o jeho vlivu na venkovské patronáty. Vzhledem k tomu, že zpřístupňování a výzkum pramenů k hudbě v Praze 18. století je stále v pohybu, nebylo by dobré očekávat předčasnou syntézu, spíše si přát, aby podobných prací založených na podrobném pramenném výzkumu vznikalo více. Předkládaná práce nabízí obsáhlý materiál, včetně mnoha doposud nepublikovaných zjištění, která v budoucnu jistě poslouží dalšímu výzkumu. Vzhledem k osvědčenému pracovnímu výkonu a faktografickému přínosu **doporučuji** práci k obhajobě a navrhuji hodnocení jako **velmi dobré**.

V Praze 29. 9. 2017.

Tomáš Slavický

T. Slavický